

БЮДЖЕТУВАННЯ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ЕКОНОМІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Існуючі умови господарювання вітчизняних підприємств вирізняються високим ступенем нестабільності факторів зовнішнього середовища, низьким рівнем прогнозованості їх динаміки, загостренням економічних і політичних протиріч світового та національного характеру. Зазначене значно ускладнює та диверсифікує завдання, що стоять перед керівництвом суб'єктів господарювання, обумовлює необхідність пошуку нових принципів, методів, інструментів управління, що відповідатимуть вимогам сучасності.

Однією з найбільш дієвих концепцій управління підприємством, що забезпечує вирішення поставлених завдань, є теорія економічного управління підприємством, що сформувалася внаслідок логічного розвитку та синтезу теорії адаптивного управління та кібернетичного напрямку менеджменту.

Економічне управління підприємством являє собою системну управлінську діяльність, що спрямована на забезпечення вискоефективного функціонування підприємства за допомогою економічного інструментарію на основі ключових параметрів діяльності суб'єкта господарювання. Основними характеристиками, що визначаються ефективність економічного управління підприємства у сучасних динамічних умовах господарювання, є високий рівень гнучкості, адаптивності, управління у режимі «реального часу».

Враховуючи важливість економічного управління підприємством з точки зору вирішення основних економічних завдань та забезпечення вискоефективного функціонування суб'єктів господарювання, значна кількість науковців поставили питання, пов'язані із формуванням концептуальних засад теорії економічного управління, у центр своїх досліджень. Так, науковими пошуками у визначеній царині займаються такі вчені, як Л. П. Батенко, В. Г. Бикова, В. А. Верба, Н. М. Євдокимова, С. А. Жданов, О. В. Коваленко, А. М. Колосов, С. К. Кучеренко, Л. О. Лігоненко, Т. В. Харчук та ін. Водночас, маємо відзначити, що складність та системний характер об'єкту дослідження вимагають активізації наукових зусиль, зокрема, у частині визначення особливостей формування інструментарію економічного управління підприємством. Вважаємо, що одним з ключових інструментів економічного управління підприємством на сьогодні виступає бюджетування його діяльності.

Бюджетування діяльності підприємства за своєю сутністю являє собою стандартизований процес визначення витрат підприємства та пов'язаних із ними ресурсів, що у сукупності формують основу виробничо-господарської діяльності підприємства. Бюджетування виступає потужним інструментом планування, аналізу та контролю діяльності підприємства, водночас, відповідає вимогам гнучкості та системності, що надає переваги менеджменту суб'єкта господарювання у процесі прийняття та реалізації рішень.

Бюджетування як складова економічного управління підприємством надає можливість забезпечити взаємозв'язок завдань з конкретними цілями підприємства, чітко встановити відповідальних осіб, їх права, обов'язки та повноваження, ефективно управляти фінансовими ресурсами підприємства, забезпечити стимулювання персоналу за рахунок підвищення рівня самостійності окремих господарських одиниць [1, с. 191].

Формування системи бюджетування допомагає визначити орієнтири розвитку суб'єкта господарювання, забезпечити загальне цільове спрямування його діяльності, створити гнучку та релевантну систему управління витратами, що буде спрямована на розв'язання завдань кредитної, інвестиційної, фінансової та грошово-кредитної політики підприємства. Таким чином, бюджетування включає не лише кількісне обґрунтування стратегічних та тактичних планів підприємства, але й є потужним інструментом координації усіх структурних підрозділів підприємства [1, с. 191].

Зважаючи на роль системи бюджетування у діяльності підприємства, особливого значення набуває раціональна її організації, що, в першу чергу, передбачає визначення принципів її формування та функціонування.

Так, на думку науковців, до основних принципів бюджетування діяльності підприємства слід віднести наступні:

- принцип повноти, що передбачає охоплення системою бюджетування усіх сфер діяльності підприємства та усіх його підрозділів;
- принцип гнучкості – встановлює широкі можливості до коригування бюджетів підприємства відповідно до змін зовнішнього і внутрішнього середовища підприємства;
- принцип координації – базується на необхідності узгодження цілей та ресурсів окремих структурних підрозділів підприємства у процесі бюджетування його діяльності;
- принцип єдиного цільового спрямування – передбачає підпорядкованість усіх бюджетів структурних підрозділів вищій меті, стратегічній цілі діяльності підприємства в цілому;
- принцип відповідальності – встановлює персоніфіковану відповідальність керівників структурних підрозділів за виконання показників бюджету;
- принцип економічності – враховує необхідність співвіднесення витрат, пов'язаних із формуванням системи бюджетування, з результатами від її впровадження [2].

Зрозуміло, що повний перелік принципів бюджетування не обмежується окресленим колом, проте, на нашу думку, визначені принципи є основоположними з точки зору забезпечення ефективності бюджетних процесів на підприємстві.

Бюджетування, за умови належної його організації, пронизує усі етапи управління діяльністю підприємства та включає наступне:

- постановку цілей і задач бюджетного процесу;
- планування діяльності на основі визначених цільових орієнтирів;
- управління робочими процесами (виконанням, стимулюванням, мотивуванням тощо) у межах конкретного бюджету;
- облік і контроль бюджетних показників з метою виявлення відхилень;
- ідентифікація та аналіз ключових факторів, що обумовили наявність відхилень фактичних показників від бюджетних;
- формування коригуючих впливів з урахуванням попередньо проведеного аналізу щодо усунення виявлених відхилень та нівелювання дії факторів, що призвели до таких відхилень [5, с. 94-95].

Виходячи із зазначеного, доцільно виділити наступні завдання, що постають перед системою бюджетування на підприємстві:

1. Розробка форм та видів бюджетів, що задовольнятимуть інформаційні потреби керівництва підприємства.
2. Приведення статей доходів та витрат підприємства у відповідність до економічного змісту господарських операцій та специфіки діяльності підприємства.
3. Розробка процедури коригування бюджетів з метою забезпечення їх гнучкості та релевантності [1, с. 191].
4. Забезпечення виробничої та інвестиційної діяльності підприємства необхідними фінансовими ресурсами.
5. Ідентифікація напрямів ефективного вкладення капіталу з дотриманням оптимальної його структури.
6. Встановлення та залучення до господарської діяльності резервів збільшення прибутку на основі раціонального використання економічних ресурсів підприємства.
7. Контроль за рухом та використанням платіжних засобів підприємства.
8. Встановлення раціональних взаємовідносин з іншими суб'єктами господарської діяльності, банківськими, страховими та іншими фінансовими установами [3; 4].

Отже, роль бюджетування на підприємстві обумовлена тими перевагами, що воно надає менеджменту суб'єктів господарювання:

- системний підхід до управління діяльністю підприємства на основі осмислення його функціонування в цілому з урахуванням усіх існуючих структурних підрозділів;
- забезпечення цільового та раціонального використання обмежених економічних ресурсів;
- підвищення рівня гнучкості та адаптивності управління, в першу чергу витратами господарської діяльності;
- створення ефективних мотиваційних механізмів за рахунок персоніфікації відповідальності та зростання рівня господарської самостійності структурних підрозділів;
- зміцнення фінансової дисципліни [3, с. 20].

Узагальнюючи вищезазначене, відзначимо, що на сьогодні бюджетування виступає важливим та ефективним інструментом економічного управління підприємством, адже відповідає вимогам гнучкості, результативності, оптимальності, системності та надає широкі можливості у сфері управління керівникам різних рівнів.

Список літератури:

1. Бугас Н. В. Бюджетування як ефективний інструмент управління витратами / Н. В. Бугас // Бізнес-Інформ. – 2012. – № 5. – С. 190–193.
2. Вербопецька С. Принципи бюджетування підприємства / С. Вербопецька // Економічний простір. – 2008. – № 19. – С. 267–273.
3. Кузьмін О. Є. Бюджетування на підприємстві : навч. посібник / О. Є. Кузьмін, О. Г. Мельник. – К. : Кондор, 2008. – 312 с.
4. Михайленко С. Бюджет як об'єкт управління / С. Михайленко // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – №2. – С. 154–160.
5. Пічка А. М. Бюджетування як складова процесу управління підприємством / А. М. Пічка // Водний транспорт. – 2013. – № 1. – С. 93–97.